

Förslag till ett svenskt kvalifikationsramverk

Återrapportering av regeringsuppdrag 2010 Förslag till ett svenskt kvalifikationsramverk

Sammanfattning

European Qualification Framework (EQF) är en gemensam europeisk referensram som knyter samman olika länders kvalifikationssystem genom att fungera som ett översättningsverktyg som ska göra kvalifikationer från olika länder och system i Europa lättare att förstå. Den är ett verktyg för att beskriva resultat av lärande, learning outcomes, i tre kategorier, kunskaper, färdigheter och kompetens. Referensramen har två huvudmål: att främja medborgarnas rörlighet mellan länder och underlätta deras livslånga lärande.

EQF innehåller åtta referensnivåer som spänner över hela registret av kvalifikationer, från grundläggande nivå (nivå 1) till avancerad nivå (nivå 8). De åtta referensnivåerna uttrycks som resultat av lärande, som definieras som vad en person vet, förstår och kan göra när en lärandeprocess är avslutad, inte för hur lärandet uppnåtts. Tonvikten inom den europeiska referensramen ligger därför på vilket resultat som lärande leder till i stället för på insatser som t.ex. studielängd. Kvalifikationer innefattar i olika kombinationer ett brett område av resultat av lärande, vilket inbegriper erfarenhetsbaserade eller teoretiska kunskaper, praktiska och tekniska färdigheter samt sociala kompetenser där ansvarstagande, självständighet, värderingsförmåga och förmågan att samarbeta med andra är centrala delar. Den europeiska referensramen för kvalifikationer ska kompletteras med nationella referensramar (NQF) som ska vara kompatibla och transparenta.

Myndigheten för yrkeshögskolan har i sitt förslag till en nationell referensram för kvalifikationer, NQF, utifrån regeringens uppdrag och referens- och arbetsgruppernas ställningstaganden, valt att lägga den nationella ramen så nära den europeiska som möjligt samt ge den samma grundläggande struktur. Detta innebär att den svenska nationella referensramen har åtta nivåer och att de kategorier som kvalifikationerna inordnas i är kunskaper, färdigheter och kompetens. Ramverkets kategorier och bedömningsuttryck har getts en generell utformning för att tillåta inplaceringen av dokumenterade tidigare vunna erfarenheter/kunskaper, t.ex. olika examina.

Eftersom utbildningssystem och arbetsmarknader inom Europa skiljer sig från varandra bör en viss flexibilitet tillåtas nationellt. Ramverket är därför utformat att det medger anpassning till de förändringar som hela tiden försiggår i utbildning och arbetsliv t.ex. kompetensutveckling.

Myndigheten betonar att NQF är ett system för att beskriva resultat av lärande och inte enskilda individer. Fokus ligger på learning outcomes, inte på var eller hur lärandet uppnåtts. Likaså vill myndigheten understryka att NQF och EQF är pragmatiska verktyg och inte vetenskapligt dokument eller ramverk som ersätter det offentliga utbildningssystemets styrdokument.

Innehåll

1	Uppdraget	3
2	Myndigheten för yrkeshögskolans ställningstaganden.....	4
2.1	Referensramens hörnstenar och begrepp	4
2.2	Krav på deskriptorerna.....	5
2.3	Best Fit.....	5
1.3	Progression.....	5
3	Hur ska det icke-formella och informella lärandet bedömas i det nationella kvalifikationsramverket?	6
3.1	Det icke-formella lärandet.....	6
3.2	Förslag till hur det icke-formella lärandet ska bedömas	7
3.3	Det informella lärandet.....	7
4	Vilka kvalifikationer i arbetslivet kan vara aktuella för nivå 6-8 inom EQF? ..	8
5	Förslag till ett nationellt kvalifikationsramverk	9
6	Arbetsprocessen och förankringsarbetet kring arbetet med ett svenskt NQF	16
6.1	Organisation.....	16
6.2	Förankringen av EQF/NQF bland användargrupper	17
6.3	Dialog och öppenhet.....	18
7	EQF/NQF i Europa och i Norden	20
7.1	Europa.....	20
7.2	Det svenska utbildningssystemet och det svenska arbetslivet i förhållande till övriga Europa	21
7.3	EQF/NQF i Norden	22

1 Uppdraget

Regeringen gav den 23 december 2009 Myndigheten för yrkeshögskolan i uppdrag att:

- med utgångspunkt i Europaparlamentets och rådets rekommendation om den europeiska referensramen för kvalifikationer inom det livslånga lärandet (EQF), ta fram förslag till deskriptorer för en nationell referensram för kvalifikationer
- utforma deskriptorerna så att de täcker och kan tillämpas inom alla delar av det offentliga utbildningssystemet och medger möjlighet för aktörer utanför det offentliga utbildningssystemet att koppla sina kvalifikationer till referensramen,
- skapa en rådgivande arbetsgrupp i vilken Svenskt näringsliv, Företagarna, TCO, LO, SACO, Sveriges Kommuner och Landsting, Skolverket, Högskoleverket och Arbetsförmedlingen är representerade,
- samverka med Högskoleverket i frågor som rör den övergripande gemensamma referensramen för examina inom högre utbildning (European Qualification Framework EHEA) enligt Bolognaprocessen,
- säkerställa att förslagen är förankrade i olika avnämargrupper, t.ex. branschråd och yrkesråd,
- ansvara för att fortlöpande rapportera om sitt arbete till och samverka med en av Utbildningsdepartementet utsedd referensgrupp,
- inhämta kunskap om hur motsvarande arbete utförts och vilka lösningar som valts i jämförbara länder som t.ex. Finland, Danmark, Belgien m.fl. samt ta till vara erfarenheter från olika europeiska samverkansprojekt inom området,
- delta i det nordiska samverkansprojektet som stöds av Nordiska ministerrådets (NMR) och Rådgivningsgruppen för det nordiska samarbetet om vuxnas lärandes (SVL), som avser insatser avseende fortsatt nordisk samverkan om implementering av EQF under 2010,
- verka för att resultatet av arbetet kan ligga till grund för ett beslut av regeringen om det nationella ramverket och dess kopplingar till EQF:s olika nivåer,
- lämna förslag på hur bedömningen av nivån på kvalifikationer utanför det offentliga utbildningssystemet ska göras i samband med att sådana kvalifikationer ska kopplas till den nationella referensramen, samt
- se till att begrepp, förkortningar och akronymer som kommer att användas i den nationella referensramen uppfyller språklagens (2009:600) krav.

2 Myndigheten för yrkeshögskolans ställningstaganden

- Den nationella referensramen för kvalifikationer bör ligga så nära den europeiska som möjligt.
- Den nationella ramen bör ges samma grundläggande struktur som den europeiska.
- Den nationella ramens kategorier och bedömningsuttryck ska ges en generell utformning som tillåter inplacering av vunna erfarenheter och kunskaper och samtidigt vara ett verktyg i framtida förändringar.
- Den nationella ramen ska ha öppenhet och beredskap att inkludera kvalifikationer från alla typer av lärande på samtliga nivåer.
- Den nationella ramen ska utformas så att den underlättar den kompetensutveckling som hela tiden försiggår i ut bildning och arbetsliv.
- Den nationella ramen bör omprövas med jämna tidsintervall.

2.1 Referensramens hörnstenar och begrepp

De fyra centrala begreppen i den nationella liksom i den europeiska referensramen för kvalifikationer är resultat av lärande (learning outcomes), kunskaper, färdigheter och kompetens. I ramverket gäller nedanstående definitioner av olika begrepp.

Det överordnade begreppet resultat av *lärande* definieras som det en individ vet, förstår och kan göra när en lärandeprocess är avslutad. I referensramen är resultat av lärande summan av kunskaper, färdigheter och kompetens. Den nationella referensramen för kvalifikationer ska spegla såväl kvalifikationer som förvärvats inom det formella systemet som lärande utanför det formella utbildningssystemet – i informella och icke-formella strukturer som t ex företag, organisationer och lärande i andra situationer och sammanhang. Kvalifikationerna ska bedömas utifrån sina kvaliteter, inte utifrån var eller hur de är förvärvade. Detta är en central princip.

Kunskaper är resultat av tillgodogörande av information genom lärande. Kunskaper utgörs av fakta, principer, teorier och praxis som är kopplade till ett arbets- eller studieområde. Kunskaper kan vara erfarenhetsbaserade och/eller teoretiska. De kan ha förvärvats utvecklade i praktiska situationer i vardagsliv och arbetsliv eller i olika studiesituationer.

Färdighet är förmåga att tillämpa kunskaper och beprövad erfarenhet för att utföra uppgifter och lösa problem. Färdigheterna beskrivs som kognitiva (som inbegriper användning av logiskt, intuitivt och kreativt tänkande och innovativa lösningar) eller praktiska (som inbegriper manuell skicklighet och användningen av metoder, material, verktyg och redskap).

Kompetens är förmåga att använda kunskaper och färdigheter, att samarbeta och ta ansvar i arbets- eller studiesituationer samt i yrkesrelaterad och personlig utveckling. Ansvar och självständighet är centrala begrepp.

Formellt lärande är ett lärande som äger rum i en organiserad och strukturerad omgivning och som tydligt är utformat som lärande i termer av ämnen/områden, tid och resurser. Formellt lärande är avsiktligt. Det formella lärandet regleras av lagar, förordningar och föreskrifter och ger i vissa fall examen eller utbildningsbevis som erkänns av det offentliga utbildningssystemet. Tillsyn, inspektion och uppföljning genomförs av myndigheter.

Det icke-formella lärandet påminner om det formella lärandet men regleras inte av några av staten eller myndigheter fastställda lagar, förordningar eller föreskrifter. Detta lärande pågår i studiecirkel, på arbetsplatser, inom organisationer etc. I många branscher utfärdas av branschen erkända certifikat eller diplom efter ett genomfört icke-formellt lärande. Eventuell tillsyn, inspektion eller uppföljning genomförs av den egna branschen eller av branschen erkända organisationer.

Det informella lärandet pågår fortlöpande i hemmet, på fritiden, under ledighet etc. Detta lärande är inte organiserat eller strukturerat och kan vara oavsiktligt. Validering kommer att vara ett viktigt instrument för att utvärdera kvalifikationer efter det informella lärandet.

2.2 Krav på deskriptorerna

Varje nivå's deskriptorer ska vara likvärdiga. Nivåerna ska ha en ackumulerad effekt. I kvalifikationen för respektive nivå ingår de tidigare nivåerna. Deskriptorerna ska kunna läsas var för sig men ändå ses som en helhet som tillsammans beskriver resultatet av lärandet på respektive nivå.

2.3 Best Fit

Principen om Best Fit ska ses i relation till begreppet Full Fit. Full Fit innebär att resultat av lärande, learning outcomes, ska stämma helt med deskriptorernas kvalifikationer på en bestämd nivå. Om Full Fit inte föreligger ska en helhetsbedömning av deskriptorernas kvalifikationer göras så att den nivå som bäst motsvarar de sammanvägda kvalifikationerna väljs – Best Fit.

2.4 Progression

Deskriptorerna under kategorierna kunskap, färdighet och kompetens ska visa på grundläggande kvaliteter som i progression blir alltmer fördjupade. De ska leda såväl till större ansvarstagande som till en ökad förmåga att agera med självständighet och med utvecklingsansvar för eget och andras arbete och lärande.

De kvalifikationer som beskrivs i nivåerna 1-3 kan sammanfattas med begrepp som grundläggande och elementära kunskaper med en tilltagande fördjupning och i deskriptorn kompetens med ökande förmåga till självständighet, ansvarstagande och värdering av egna och andras resultat. Nivåerna 4-6 kännetecknas av ökad fördjupning och specialisering, utvecklat kritiskt tänkande och förmåga att leda.

De kvalifikationer som beskrivs i nivåerna 7 och 8 kan närmast sammanfattas med begreppet spetskompetens. Sådana kvalifikationer kännetecknas av en mycket avancerad kunskap inom ett arbets- eller studieområde, en mycket högt utvecklad förmåga att utföra uppgifter och lösa problem av olika slag och i skiftande miljöer samt en mycket högt utvecklad förmåga att agera med ansvar och självständighet, fatta beslut, kommunicera och leda.

3 Hur ska det icke-formella och informella lärandet bedömas i det nationella kvalifikationsramverket?

3.1 Det icke-formella lärandet

Sverige har sedan början av 1990-talet en gymnasieskola som förbereder för högre studier eller för arbetslivet: studie- och yrkesförberedande program. Syftet med yrkesförberedande program är att man efter avslutade studier på gymnasieskolan fortsätter lärandet i arbetslivet, i många fall som lärling. Detta innebär att den slutliga yrkesutbildningen sker utanför det offentliga utbildningssystemet, vilket i sin tur innebär att det icke-formella lärandet i arbetslivet utgör en stor andel av lärandet inom yrkesutbildningarna. I många länder i Europa som exempelvis Norge och Tyskland sker lärandet inne i gymnasieskolans yrkesprogram antingen som skolförlagd undervisning eller som lärlingsutbildning.

Frågan om hur det icke-formella lärandet ska kopplas med EQF/NQF har diskuterats inom EU och bland medlemsländerna. Någon gemensam lösning har inte presenterats utan många länder skjuter frågan framför sig eller ser den varken som viktig eller aktuell i dagsläget.

Myndigheten för yrkeshögskolan menar att Sveriges NQF ska ha en öppning mot det icke-formella lärandet om ramverket ska få legitimitet och trovärdighet mot arbetslivet eftersom en stor del av yrkesutbildningens lärande i dag sker i arbetslivet utanför det offentliga utbildningssystemet. Samtidigt måste det finnas system som kan göra bedömningar huruvida lärandet i arbetslivet utanför det formella utbildningssystemet uppnår likvärdiga kvalifikationer som i det formella utbildningssystemets. Detta är inte minst viktigt för att NQF ska bli legitimt bland det formella utbildningssystemets anordnare och studerande.

Sverige har en lång tradition av folkbildning inom bl.a. folkhögskolor och studieförbund. Lärandet i folkbildningen är en form av icke-formellt lärande. Även det informella lärandet har sedan lång tid en betydelsefull roll i folkbildningspedagogiken. Folkhögskolornas kurser och studieförbundens cirkelverksamhet ingår inte i det offentliga utbildningsväsendet; varje folkhögskola och studieförbund bestämmer själv över verksamhetens innehåll och utformning. På folkhögskoleområdet finns en koppling till det formella utbildningssystemet genom de allmänna kurserna, som kan ge behörighet för högskolestudier. Särskilda kurser, t ex eftergymnasiala yrkesutbildningar och yrkesförberedande utbildningar som saknar formell koppling till det offentliga utbildningsväsendet är vanliga på folkhögskolorna.

Villkoren för statsbidrag till denna verksamhet regleras i en särskild förordning (1991:977). Myndighetsuppgifterna inom sektorn hanteras av Folkbildningsrådet. Folkbildningsrådet fördelar statsbidrag, följer upp och utvärderar verksamheten. Folkbildningsrådet ansvarar för att det sker ett systematiskt kvalitetsarbete i folkhögskolor och studieförbund, vilket är ett statsbidragsvillkor.

Anslutning till EQF/NQF är frivillig för folkhögskolor och studieförbund. Det bör i samråd med folkbildningens organisationer utredas och klargöras vilken roll EQF/NQF kan ha när det gäller folkhögskolornas kurser. Frågan om det icke-formella lärandet i studieförbundens omfattande verksamhet i studiecirklar (ca 280 000 cirklar med närmare två miljoner deltagare, drygt 700 000 unika individer) ska relateras till EQF/NQF bör prövas efter samråd med berörda organisationer.

3.2 Förslag till hur det icke-formella lärandet ska bedömas

Myndigheten har samrått med några branscher, den rådgivande arbetsgruppen samt referensgruppen och bland dessa fått gehör för förslaget.

- Nationella kriterier för de organisationer och branscher som vill koppla sitt icke formella lärande till NQF bör tas fram.
- En myndighet bör få i uppdrag att ansvara för framtagningen av de nationella kriterierna. Myndigheten bör också få uppdrag att i samverkan med ett rådgivande organ göra de bedömningar som krävs för att en bransch eller organisations icke-formella lärande ska få ansluta sig till NQF eller ej.
- Ett rådgivande organ till ovanstående myndighet bör skapas med uppdrag att ta fram förslag på nationella kriterier. I det rådgivande organet ska representanter för arbetslivets organisationer och berörda myndigheter ingå.
- Folkhögskolornas och studieförbundens roll i förhållande till NQF bör utredas vidare.

3.3 Det informella lärandet

Människors lärande pågår överallt och hela tiden utanför både det formella utbildningssystemet och det icke-formella lärandet. Man lär sig olika saker på egen hand t.ex. ett ordbehandlingsprogram eller ett instrument/verktyg. Det handlar också om kvalifikationer som ledarskap, samarbetsförmåga och ansvarstagande som utvecklas inom exempelvis folk- eller idrottsrörelser. Hur ska detta lärande inkluderas i NQF?

Myndighetens bedömning är att det informella lärandet bör bedömas på samma sätt som det icke-formella lärandet. Inom detta område kommer validering och de verktyg som utvecklas inom validering att vara av stor betydelse.

Hur bedömningen av det informella lärandet ska hanteras mot NQF ser myndigheten som en process som får växa fram dels i utvecklingen av landets valideringsstruktur och dels i den utveckling som sker på europeisk nivå.

Validering, en strukturerad bedömning som erkänner och giltiggör ett lärande, är en viktig strategisk faktor för att tillvarata såväl formellt som icke-formellt och informellt lärande. Myndigheten för yrkeshögskolan har i förordning, regleringsbrev och som ett särskilt regeringsuppdrag att ta fram och utveckla en nationell struktur och nationella kriterier för validering. Genom att nationella kriterier för validering tas fram kvalitetssäkras valideringsprocessen.

4 Vilka kvalifikationer i arbetslivet kan vara aktuella för nivå 6-8 inom EQF?

I förarbeten till EQF liksom i diskussionerna inför arbetet med de nationella ramverken förläggs de avancerade kvalifikationerna i samhället till nivåerna 6 till 8. Dit hör fram för allt de kvalifikationer som förvärvats i utbildningssystemets översta delar, vid universitet och högskolor. I arbetet med den svenska NQF har därför hänsyn tagits till det tidigare, inom Bologna-processen, utarbetade ramverket för akademiska kvalifikationer. Detta bildar ryggrad i högskoleförordningens examensordning.

I samtal och på konferenser både inom norden och i Europa förs en diskussion huruvida nivåerna 6, 7 och 8 kan vara öppna för kvalifikationer som förvärvat utanför akademien. Flera länder har i sitt första ramverk reserverat de tre översta nivåerna till de högre akademiska studierna. Danmark och Rumänien är exempel på detta. Andra länder t.ex. Tyskland försöker hitta vägar så att kvalifikationer förvärvade utanför den akademiska världen kan vara aktuella för nivåerna 6 – 8.

I arbetet med regeringsuppdraget har det funnits bred konsensus i den rådgivande arbetsgruppen, referensgruppen och i de möten Myndigheten för yrkeshögskolan haft med olika intressenter, att den svenska NQF ska spegla såväl akademiska kvalifikationer som lärande som är förvärvat utanför det formella utbildningssystemet i informella och icke-formella strukturer som t ex företag, organisationer och individuellt lärande.

Långt ifrån allt sådant lärande når kvalifikationer av det djup och den komplexitet som representeras av nivåerna 6 till 8, men vissa gör förvisso det. Lednings- och samordningsfunktioner på olika nivåer inom organisationer i samhälle och arbetsliv kan t ex kräva både djupa kunskaper och kompetens att hantera komplexa situationer, men behöver för den skull inte förutsätta formellt lärande. Sådana kvalifikationer måste bedömas utifrån sina kvaliteter, inte utifrån var de är förvärvade. Därför är det viktigt att det svenska kvalifikationsramverket har en öppenhet och en beredskap att inkorporera kvalifikationer från alla typer av lärande på samtliga nivåer. Vilka kvalifikationer i arbetslivet som kan vara aktuella för de högsta nivåerna finns idag inte i detalj beskrivna. Det kvalifikationsramverk som här föreslås öppnar emellertid upp för arbetslivets kvalifikationer.

När det gäller det formella lärandet finns lagar, förordningar och föreskrifter som tydligt reglerar vilka kunskaper, färdigheter och kompetenser varje utbildningsform förväntas leverera. Det finns också ett välutvecklat kvalitetssäkringssystem som garanterar att utbildningen håller den nivå som anges i exempelvis kurs-, ämnes- och läroplaner. Det icke-formella och informella lärandet har inte det kvalitetssäkringssystem som finns inom det offentliga utbildningssystemet. Om t.ex. arbetslivets kvalifikationer ska vara aktuella för nivåerna 6-8 i ett svenskt kvalifikationsramverk måste det finnas ett kvalitetssäkringssystem som accepteras av både det offentliga utbildningssystemet och arbetslivets organisationer.

5 Förslag till ett nationellt kvalifikationsramverk

Nivå	Kunskaper (erfarenhetsbaserade och/eller teoretiska)	Färdigheter (utföra uppgifter och lösa problem)	Kompetens (förmåga att ta ansvar, att värdera och att agera självständigt och att samarbeta)
Nivå 1	<p>Kan visa:</p> <p>Grundläggande allmänna kunskaper inom ett arbets- eller studieområde,</p> <p>förståelse för det väsentliga i enkla instruktioner och beskrivningar inom ett arbets- eller studieområde.</p>	<p>Kan:</p> <p>Utföra rutinmässiga uppgifter inom ett arbets- eller studieområde,</p> <p>följa enkla instruktioner och beskrivningar inom ett arbets- eller studieområde.</p>	<p>Kan:</p> <p>Under ledning utföra enkla uppgifter,</p> <p>samarbeta med andra under ledning.</p>
Nivå 2	<p>Kan visa:</p> <p>Breddade kunskaper inom ett arbets- eller studieområde,</p> <p>kunskaper om hur fakta kan samlas, sammanställas och redovisas.</p>	<p>Kan:</p> <p>Tillämpa angivna regler, metoder och verktyg för att utföra tilldelade uppgifter,</p> <p>följa instruktioner och beskrivningar inom ett arbets- eller studieområde,</p> <p>söka och bearbeta fakta inom flera arbets- eller studieområden.</p>	<p>Kan:</p> <p>Utföra arbete eller studier med viss självständighet och ta ansvar för enklare uppgifter,</p> <p>samarbeta under ledning och medverka till gemensamma resultat,</p> <p>värdera hur de egna uppgifterna utförts.</p>

Nivå 3	Kunskaper (erfarenhetsbaserade och/eller teoretiska)	Färdigheter (utföra uppgifter och lösa problem)	Kompetens (förmåga att ta ansvar, att värdera och att agera självständigt och att samarbeta)
	<p>Kan visa:</p> <p>Kunskaper som krävs för att utföra uppgifter inom ett arbets- eller studieområde,</p> <p>kunskap om olika arbetssätt för att samla, systematisera och redovisa information.</p>	<p>Kan:</p> <p>Välja och använda information med hjälp av anvisade metoder, verktyg och material,</p> <p>utföra uppgifter såväl på egen hand som i grupp inom givna tidsramar,</p> <p>på egen hand söka och bearbeta information,</p> <p>kommunicera erfarenheter och kunskaper på det egna språket.</p>	<p>Kan:</p> <p>Ta ansvar för sitt lärande och för att tilldelade uppgifter slutförs,</p> <p>värdera egna och gemensamma resultat,</p> <p>värdera information från olika källor.</p>

Nivå 4	Kunskaper (erfarenhetsbaserade och/eller teoretiska)	Färdigheter (utföra uppgifter och lösa problem)	Kompetens (förmåga att ta ansvar, att värdera och att agera självständigt och att samarbeta)
	<p>Kan visa:</p> <p>Fördjupade kunskaper inom ett arbets- eller studieområde,</p> <p>kunskaper om modeller och metoder inom ett arbets- eller studieområde.</p>	<p>Kan:</p> <p>Välja och använda relevanta begrepp, teorier, modeller, material, verktyg och metoder inom ett arbets- eller studieområde,</p> <p>följa instruktioner och utföra definierade praktiska och teoretiska uppgifter inom givna tidsramar,</p> <p>kommunicera på minst ett främmande språk inom aktuellt arbets- eller studieområde.</p>	<p>Kan:</p> <p>Ta initiativ, reflektera, organisera och genomföra arbete och studier självständigt,</p> <p>självständigt behandla innehåll i ett arbets- eller studieområde som kan leda till vidare lärande och professionell utveckling,</p> <p>kritiskt värdera och förhålla sig självständig till valet av källor,</p> <p>värdera och dra slutsatser av egna och gemensamma resultat,</p> <p>ta ansvar i samarbete med andra och i begränsad utsträckning leda och utvärdera andras arbete.</p>

Nivå 5	Kunskaper (erfarenhetsbaserade och/eller teoretiska)	Färdigheter (utföra uppgifter och lösa problem)	Kompetens (förmåga att ta ansvar, att värdera och att agera självständigt och att samarbeta)
	<p>Kan visa:</p> <p>Specialiserade kunskaper inom ett arbets- eller studieområde,</p> <p>kunskaper om och överblick över områden gränsande till det egna arbets- eller studieområdet,</p> <p>kunskaper om arbetsprocesser och kvalitetskriterier inom ett arbets- eller studieområde.</p>	<p>Kan:</p> <p>Planera, utföra samt identifiera resurser för att utföra specialiserade arbetsuppgifter,</p> <p>lösa sammansatta problem inom ett arbets- eller studieområde,</p> <p>kommunicera åtaganden och lösningar inom ett arbets- eller studieområde på minst ett främmande språk.</p>	<p>Kan:</p> <p>Självständigt behandla innehåll i ett arbets- eller studieområde som leder till vidare lärande och professionell utveckling,</p> <p>övervaka arbets- eller studieverksamhet samt slutföra förelagda projekt.</p>

Nivå 6	Kunskaper (erfarenhetsbaserade och/eller teoretiska)	Färdigheter (utföra uppgifter och lösa problem)	Kompetens (förmåga att ta ansvar, att värdera och att agera självständigt och att samarbeta)
	<p>Kan visa:</p> <p>Avancerade kunskaper inom arbetsområdets eller studiernas huvudområde, insikt i områdets etablerade metoder för kunskapsutveckling, djup kunskap inom någon del av området samt orientering i områdets aktuella forsknings/utvecklingsfrågor.</p>	<p>Kan:</p> <p>Identifiera, formulera, analysera och lösa problem samt utföra komplexa uppgifter, kommunicera åtaganden och lösningar inom arbets- eller studieområdet i såväl nationella som internationella sammanhang.</p>	<p>Kan:</p> <p>Värdera information och metoder inom arbets- eller studieområdet med hänsyn till relevanta sociala, etiska och vetenskapliga aspekter, tillämpa specialiserad kunskap för utveckling inom arbets- eller studieområdet, ta ansvar för ledning av individers och grupper utveckling i arbetet.</p>

Nivå 7	Kunskaper (erfarenhetsbaserade och/eller teoretiska)	Färdigheter (utföra uppgifter och lösa problem)	Kompetens (förmåga att ta ansvar, att värdera och att agera självständigt och att samarbeta)
	<p>Kan visa:</p> <p>Mycket avancerad kunskap inom ett arbets- eller studieområde,</p> <p>djup kunskap inom områdets forsknings- och utvecklingsmetoder,</p> <p>fördjupad insikt i områdets aktuella forsknings- och utvecklingsfrågor.</p>	<p>Kan:</p> <p>Delta i forsknings- /utvecklingsarbete,</p> <p>identifiera och formulera frågeställningar,</p> <p>analysera, värdera och lösa avancerade och komplexa uppgifter,</p> <p>kommunicera forskningens/områdets kunskapsbas och slutsatser i såväl nationella som internationella sammanhang.</p>	<p>Kan:</p> <p>Värdera ett arbets- eller studieområdes information, fakta och metoder med hänsyn till relevanta aspekter,</p> <p>identifiera behov av ytterligare kunskap,</p> <p>värdera ett områdes möjligheter och begränsningar,</p> <p>ta ansvar för och leda ett eget arbets- eller studieområde,</p> <p>ta ansvar för resultatet av eget forsknings- /utvecklingsarbete.</p>

Nivå 8	Kunskaper (erfarenhetsbaserade och/eller teoretiska)	Färdigheter (utföra uppgifter och lösa problem)	Kompetens (förmåga att ta ansvar, att värdera och att agera självständigt och att samarbeta)
	<p>Kan visa:</p> <p>Den mest avancerade och systematiska kunskapen inom ett arbets-, studie och forskningsområde, aktuell specialistkunskap inom ett väl avgränsat delområde och överblick över angränsande områden, behärskande av metoder för kunskapsutveckling i allmänhet och med det specifika arbets-, studie- eller forskningsområdets metoder i synnerhet.</p>	<p>Kan:</p> <p>Analysera, syntetisera och kritiskt granska och bedöma komplexa företeelser, frågeställningar och situationer, planera och genomföra utvecklings- eller forsknings- arbete och andra kvalificerade uppgifter, kommunicera resultat av utveckling och forskning i såväl nationella som internationella sammanhang.</p>	<p>Kan:</p> <p>Utvärdera arbets- eller studieområdets forsknings- eller utvecklingsarbete, skapa och välja egna forskningars/innovations/ utvecklingsuppgifter, värdera det kvalificerade utvecklingsarbetets eller vetenskapens möjligheter och begränsningar, ta ansvar för hur resultat av utveckling eller forskning används, ta ansvar för/leda professions- och verksamhetsutveckling.</p>

6 Arbetsprocessen och förankringsarbetet kring arbetet med ett svenskt NQF

Nedan beskrivs hur arbetet har genomförts i olika arbets-, projekt- och referensgrupper och hållits samma av ett sekretariat på Myndigheten för yrkeshögskolan. Myndighetens utgångspunkt i detta arbete har varit att se framtagningen av ett svenskt NQF som ett första steg i implementeringen av EQF/NQF i landet. Arbetet har präglats av stor öppenhet och dialog med olika berörda intressenter.

6.1 Organisation

6.1.1 Sekretariat

Förberedelser inför arbetsgruppens och referensgruppens möten, dokumentation kring arbetet, webbplatsen samt tillhörande administration har hanterats av ett sekretariat som Myndigheten för yrkeshögskolan ansvarat för. Sekretariatet har haft följande befattningar:

- En projektledare som också varit ordförande den rådgivande arbetsgruppen och referensgruppen.
- En projektsekreterare som ansvarat för utformningen av Myndigheten för yrkeshögskolans förslag.
- En informatör/administratör som varit arbetsgruppernas sekreterare och ansvarig för projektets webbplats.

6.1.2 Expertgrupp

Myndigheten för yrkeshögskolan tillsatte en expertgrupp bestående av tre sakkunniga personer som i uppdrag fick att ta fram förslag på nationella deskriptorer till en nationell referensram för kvalifikationer. I expertuppdraget ingick också att ge förslag på antal nivåer och på rubriker för deskriptorerna i den nationella referensramen.

6.1.3 Rådgivande arbetsgrupp

I regeringsuppdraget uppdrogs myndigheten att tillsätta en rådgivande arbetsgrupp. I gruppen har Skolverket, Högskoleverket, Svenskt Näringsliv, SKL (Sveriges kommuner och landsting), SACO, TCO, LO, Arbetsförmedlingen samt Företagarna ingått. Gruppen har haft fyra arbetsmöten.

6.1.4 Referensgrupp

En referensgrupp till den rådgivande arbetsgruppen skapades. Referensgruppen har bestått av organisationer och myndigheter som ingår i det offentliga utbildningsväsendet eller har en nära anknytning till utbildningsområdet. I referensgruppen har följande organisationer och myndigheter ingått:

- Bolognaexpertgruppen
- SUHF (Sveriges universitets- och högskoleförbund)
- Yrkeshögskoleförbundet
- Folkbildningsrådet
- SFS (Sveriges förenade studentkårer)
- Internationella programkontoret
- Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

- Polishögskolan/Rikspolisstyrelsen
- Kriminalvården
- Tullverket (har fått minnesanteckningar men inte deltagit i arbetsmötena)
- Kustbevakningen (har fått minnesanteckningar men inte deltagit i arbetsmötena)
- Friskolornas riksförbund (har deltagit i ett arbetsmöte och sedan fått minnesanteckningar)

Referensgruppen har haft fyra arbetsmöten.

6.1.5 Projektgrupper

För att pröva myndighetens förslag på NQF deskriptorerna inom olika verksamheter gick en bred inbjudan att bilda projektgrupper gått ut till olika branscher, organisationer och yrkesområden. Nedan ges några exempel på projektgrupper:

- Teknikföretagen
- Sveriges förenade studentkårer - SFS
- Konstnärliga yrken
- Yrkeshögskoleutbildare

Myndigheten har fått in både skriftliga och muntliga synpunkter på de förslag som presenterats.

6.1.6 Utbildningsdepartementets referensgrupp

Myndigheten för yrkeshögskolan har vid två tillfällen träffat Utbildningsdepartementets referensgrupp. Vid dessa möten har processen beskrivits och de förslag som vuxit fram presenterats.

6.2 Förankringen av EQF/NQF bland användargrupper

6.2.1 Konferenser

Myndigheten har genomfört tre nationella konferenser kring EQF och regeringsuppdraget, den 8 december 2009, den 8 mars 2010 samt den 6 maj 2010. Konferenserna genomfördes i Västerås. Antalet deltagare på konferenserna har efterhand ökat. Den första konferensen hade ca 40 deltagare, antalet deltagare vid den andra var ca 60 och vid den sista konferensen deltog ca 150 personer. Syftet med konferenserna var dels att informera och få synpunkter på arbetet med regeringsuppdraget, dels påbörja implementeringen av EQF. Synpunkter som kom fram under konferenserna har beaktats i det förslag som myndigheten sände ut på remiss den 23 juni 2010.

6.2.2 Almedalen

Under Almedalsveckan 2010 genomfördes ett seminarium den 6 juli på temat Smart tillväxt – hållbart lärande. Seminariet handlade om hur man genom EQF och validering kan ta tillvara människors kvalifikationer och optimera deras möjlighet att etablera sig på arbetsmarknaden.

6.2.3 Webbplats

En nationell webbplats för EQF/NQF har tagits fram med adressen www.eqfinfo.se.

Innehållet fylls på allt eftersom material och information utarbetas. Det som nämns nedan är det som i mitten av september 2010 finns på webbplatsen.

- Bakgrundsmaterial – vägen till EQF.
- Myndigheten för yrkeshögskolan regeringsuppdrag
- Myndighetens förslag, kopplad till en möjlighet att ge sina synpunkter, diskussionsforum, etc.
- Kalendarium.

Webbplatsens målgrupper har inledningsvis varit:

- Arbetlivets organisationer.
- Berörda myndigheter och departement.
- Utbildningsanordnare dvs. skolhuvudmän (obligatoriska skolan och gymnasieskolan), yrkeshögskoleutbildare samt högskolor och universitet.
- De professionella inom utbildningssystemet.
- Elever och studerande.
- De länder som ingår i rekommendationen kring EQF.
- Journalister, media.
- En intresserad allmänhet.

6.3 Dialog och öppenhet

Myndighetens ambition har varit att i största möjligaste mån involvera olika intressenter i arbetet med ett svenskt NQF. Arbetsprocessen har därför genomförts i flera omgångar.

- Innan Myndigheten för yrkeshögskolan fått regeringsuppdraget inbjöds olika intressenter (arbetsmarknadens organisationer, utbildningsanordnare, myndigheter, studerandeorganisationer etc.) till en konferens den 8 december 2009. Under konferensen presenterades tankarna bakom den europeiska referensramen för kvalifikationer, EQF, och hur myndigheten skulle komma att arbeta med regeringsuppdraget att ta fram en nationell referensram för kvalifikationer, NQF, samt en presentation av Finlands motsvarande arbete. Under konferensen gavs deltagarna möjlighet att ge synpunkter på hur Myndigheten för yrkeshögskolan planerade arbetet med regeringsuppdraget. Konferensdeltagarna ansåg att myndigheten först skulle ta fram ett förslag på nivåer och deskriptorer och i ett nästa steg koppla ramverket till det offentliga utbildningssystemet.
- I januari 2010 bildades expertgruppen och ett första utkast togs fram. I februari 2010 hade den rådgivande arbetsgruppen och referensgruppen sina första arbetsmöten där utkastet diskuterades.
- Den 8 mars genomfördes en ny konferens där återigen olika intressenter bjöds in. Under denna konferens diskuterades myndighetens första förslag. Utifrån de synpunkter som kom fram under konferensen togs ett nytt förslag fram. Detta presenterades i början av mars 2010.
- I den rådgivande arbetsgruppen och referensgruppen diskuterades myndighetens andra förslag, som efter bearbetning presenterades på en konferens i maj 2010 då möjlighet att ge synpunkter och kommentarer också gavs.

- Efter ytterligare bearbetningar utifrån synpunkter som framkommit vid möten, via webben och andra kontakter med olika intressenter skickade Myndigheten för yrkeshögskolan den 23 juni 2010 ut det slutgiltiga förslaget till en nationell referensram för kvalifikationer till ett stort antal organisationer, myndigheter och andra aktörer. Sista tidpunkt att lämna synpunkter sattes till den 10 september 2010.
- Myndigheten har fått in 50 svar från olika intressenter som exempelvis Svenskt näringsliv, SKL, Högskoleverket, TCO, SACO, SFS, olika universitet och högskolor, Arbetsförmedlingen, Industrigruppen samt Kriminalvården. Majoriteten av intressenterna som svarat ställer sig bakom myndighetens förslag och ser det ramverket, med vissa justeringar, som en god grund i det fortsatta arbetet med NQF. Ett par intressenter avvisar helt myndighetens förslag, medan andra hade önskat se kopplingen mellan det offentliga utbildningssystemet och NQF för att se vilka konsekvenser ramverket får. Svaren från intressenterna har beaktats i det slutliga förslaget till nationellt kvalifikationsramverk som här redovisas till regeringen.

7 EQF/NQF i Europa och i Norden

7.1 Europa

31 länder har skrivit på Europaparlamentets och rådets rekommendation om en europeisk referensram för kvalifikationer för livslångt lärande. Nedanstående matris visar hur långt och var länderna befinner sig i sitt arbete med NQF (uppgifterna är från januari 2010).

Referensrapporten klar	Land	NSP	NQF - nivåer
2009	Malta	Ja	8
	Irland	Ja	10
2010	Frankrike	Ja	5 finns - de övriga under utveckling
	Belgien		8
	Danmark	Ja	8
	Estland	Ja	8
	Luxemburg	?	8
	Italien	Ja	Ej klart
	Nederländerna	Ja	Ej klart
	Österrike	Ja	8
	Portugal	Ja	8
	Finland	Ja	8
	Storbritannien	Ja	9/12/9
	Island	Nej	Ej klart 7
	Kroatien		8 (subgrupper 4,5,7,8)
	Turkiet	Ja	8
	2011	Tjeckien	Ja
Tyskland		Ja	8
Grekland		Ja	ev. 8
Spanien		Ja	?
Lettland		Ja	?
Polen		Nej	Ej klart
Slovenien		Ja	8 (subgrupper 6 och 8)
Slovakien		Ja	8 föreslås
Sverige		Ja	8 föreslås
Norge		Ja	Ej klart
2013	Ungern	Ja	Ej klart
Datum ej fastställt	Cypern	Ja	8
	Litauen	Ja	?
	Rumänien	?	8
	Bulgarien	Ja	8

Av matrisen framgår att NQF-arbetet just nu befinner sig i en intensiv arbetsfas runt om i Europa. Myndigheten för yrkeshögskolan har på konferenser, möten och genom rapporter tagit del av olika länders arbete med NQF och kunnat konstatera att Sverige i många fall har ett utbildningssystem och arbetsliv som skiljer sig något från de övriga länderna.

7.2 Det svenska utbildningssystemet och det svenska arbetslivet i förhållande till övriga Europa

En stor del av lärandet inom yrkesutbildningen i Sverige äger rum utanför det offentliga utbildningssystemet. I detta avseende skiljer sig Sverige från många Europeiska länder. Ett annat område där Sverige avviker är de reglerade yrken som förekommer i mycket stor utsträckning i många europeiska länder, något som finns i liten omfattning i Sverige. Båda ovanstående faktorer har haft betydelse för hur NQF gestaltas i olika länder. Certifikat, diplom etc. finns integrerat i många länders yrkesutbildning, något som inte eller i mycket begränsad omfattning förekommer i Sverige. I Sverige äger branscherna sina egna certifikat och diplom och dessa dokument finns som en del i deras egna kvalifikationsramverk – sektoriellt kvalifikationsramverk (SQF).

I arbetet med den svenska NQF har myndigheten trots att Sverige avviker från många länder när det gäller arbetsliv och yrkesutbildning tagit intryck av andra länders arbete med NQF på olika sätt.

- Arbetsprocessen – de flesta länder som Myndigheten för yrkeshögskolan har studerat har arbetat brett, öppet och i dialog med många intressenter. Detta har också blivit den modell som myndigheten valt.
- Antal nivåer – de flesta länder har valt 8 nivåer då utgångspunkten har varit att ligga så nära det europeiska ramverket (EQF) som möjligt. Den utgångspunkten har också varit myndighetens. Irland och Skottland har sedan slutet av 1990-talet och början av 2000-talet ett eget kvalifikationssystem, ett system som nu anpassats till EQF. Detta har gjort att Irland har valt att ha 10 nivåer i sin NQF och Skottland 12 nivåer.
- Deskriptorer – myndighetens ställningstagande har även när det gäller deskriptorerna velat ligga så nära det europeiska ramverket – EQF – som möjligt. Myndigheten har därför valt begreppen kunskap, färdighet och kompetens, något som också de flesta andra Europeiska länderna också gjort. Några få länder har valt en annan väg t.ex. Tyskland som delat in kompetens i två grupper, social kompetens och self-kompetens.
- Relationen yrkesutbildning och akademisk utbildning – när det gäller möjligheten för icke akademiska yrkesutbildningar att nå högre än nivå 5 i ramverket skiljer sig länderna åt. Några länder vill öppna nivåerna 6-8 även för icke akademiska utbildningar t.ex. Tyskland och Polen. Till det synsättet föreslås också Sverige ansluta sig. Andra länder t.ex. Danmark och Rumänien vill ha en tydlig avgränsning mellan akademisk och icke akademisk utbildning, vilket innebär att yrkesutbildningar av icke akademisk karaktär endast kan nå upp till nivå 5. En tredje grupp har valt att skapa parallella spår för nivåerna 6-8, en för den akademiska världen och en för yrkesutbildningen, bl.a. Österrike har valt den vägen.
- Inkludera icke formellt och informellt lärande i NQF – i arbetet med den svenska NQF har myndigheten bedömt att om NQF ska täcka allt lärande inom yrkesutbildningen måste ramverket ha en öppning mot det icke formella lärandet. Här skiljer sig Sverige från en del andra europeiska länders NQF. Några länder har i sina NQF valt att inte inkludera det icke-formella och informella lärandet troligtvis beroende på att mycket av det lärande som bedrivs i Sverige på arbetsplatserna finns integrerat i deras formella utbildningssystem. Scotland säger sig inkludera allt lärande i sitt ramverk vilket innebär att även det icke formella och informella lärandet ingår i det Skotska NQF.

- EQF och EQF-EHEA - inom Europa pågår ett arbete för att ramverken EQF och EQF-EHEA (European Qualifications Framework – European Higher Education Area) ska finna samverkansformer. Tanken med samverkan är inte att ramverken ska slås samman till ett, utan att de var för sig ska underlätta mobiliteten i Europa, vara ett översättningsverktyg för ländernas utbildningssystem samt stödja processen det livslånga lärandet. Då samarbetet mellan EQF och EQF-EHEA nyligen inletts kommer den processen att påverka NQF, vilket innebär att NQF kommer att behöva uppdateras utifrån de överenskommelser som görs mellan EQF och EQF-EHEA.

7.3 EQF/NQF i Norden

Inom ramen för Nordiska ministerrådets (NMR) och Rådgivningsgruppen för det nordiska samarbetet om vuxnas lärande (SVL) har ett nordiskt nätverk bildats. Nätverkets uppgift är att stödja och inspirera varandra inom Norden kring arbetet med NQF/EQF. Länderna har hunnit olika långt i sitt arbete med NQF vilket beskrivs nedan.

Finland

NQF med 8 nivåer och en deskriptor, kunnande, som inkluderar kunskap, färdighet och kompetens. Ramverket är klart, under hösten kommer riksdagen att fastställa ramverket och eventuellt lagstifta om det. I det förslag till ramverk som varit ute på remiss har en koppling gjorts mellan NQF och det offentliga utbildningssystemet. I Finland har man ännu inte tagit ställning till hur det icke-formella och informella lärandet ska kopplas till ramverket. I den finska NQF kan yrkesutbildningarna nå längre än nivå 5, här finns exempel på att vissa yrkeshögskoleexamen som kan nå upp till nivå 7. I Finland är yrkeshögskolan och den akademiska högskolan integrerade med varandra.

Danmark

NQF med 8 nivåer och tre deskriptorer, "viden", "färdigheter" och "läringsmål" ("kompetencer"). Ramverket är klart och en implementeringsperiod är påbörjad. Inte heller i Danmark har man tagit ställning till hur det icke-formella och informella lärandet ska kopplas till ramverket. De tre högsta nivåerna är reserverade för de akademiska utbildningarna.

Norge

NQF, men antal nivåer är inte fastställt. Tre deskriptorer, "kunskap", "ferdigheter" och "generell kompetanse". Arbetet med att ta fram ett NQF pågår. De tre högsta nivåerna följer helt Bologna-modellen och är som i Danmark reserverade för de akademiska utbildningarna. Just nu särskiljer man yrkesutbildningarna på gymnasienivå från högskoleförberedande program vid framtagande av nivåer och deskriptorer. Man räknar dock med att knyta ihop alla nivåer till en helhet innan en färdig NQF presenteras. I Norge finns i dagsläget inget behov att koppla det icke-formella och informella lärandet till ramverket, då mycket av det lärande som pågår på arbetsplatsen redan finns integrerat i det offentliga utbildningssystemet. Norge har i sitt ramverk inkluderat EU:s åtta nyckelkompetenser.

Island

NQF, 7 nivåer + 3 nivåer som inte når upp till nivå 1 i EQF, tre deskriptorer, kunskap, färdighet och kompetens. Island ser NQF/EQF som ett verktyg att utveckla sitt utbildningssystem. Inte heller på Island ser man något behov i dagsläget att koppla det icke-formella och informella lärandet till ramverket, då mycket av det lärande som pågår på arbetsplatsen redan finns integrerat i det offentliga utbildningssystemet. De tre högsta nivåerna är reserverade för de akademiska utbildningarna. Även Island har haft EU:s åtta nyckelkompetenser som utgångspunkt när NQF har tagits fram.

Som framgår av ovanstående beskrivning har de nordiska länderna valt delvis olika modeller i utformningen av sina NQF. Det som ändå är gemensamt är vissa begrepp, ord och definitioner i ramverket, synen på ramverket som ett verktyg för underlättande av mobiliteten och förståelsen för varandras utbildningssystem. Önskemål finns från alla länder om ett fortsatt nätverkande efter projektets slutdatum (2010-12-31) framförallt kring implementeringen av NQF/EQF i respektive land.